# Modalităţi de exprimare a negaţiei în *Şeapte taine a besearecii. Iaşi, 1644*

**Iulia Mazilu**
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi

**Abstract:** This article presents the usual means of expressing the negation as it is registered in *Şeapte taine a besearecii*, an old text published in Iaşi in 1644. My approach takes into consideration different possible ways of expressing the negation. Some of those possibilities are specialized adverbs, such as *nu*, *ba*, *nici*, negative pronouns or adjectives such as *nime*, *nemică*, *niciun*, *nicio* or adverbials like *nicăiuri*, *nice dănăoară*, *nice într-un chip*. The text proves that some particularities are specific to old Romanian language used in the first half of seventeenth century. There are also some particularities which are innovative, usual for modern language.

**Keywords:** old literary language, philology, negation

## 1. *Şeapte taine a besearecii*. Precizări preliminare

*Şeapte taine a besearecii* (ŞT) este a doua lucrare tipărită la Iaşi în vremea lui Vasile Lupu în tipografia înfiinţată de domnitor în prima jumătate a secolului al XVII-lea. Vasile Lupu (1634-1753), domn ambiţios, care dorea să ridice cultural Iaşii, a terminat în 1639 mănăstirea Trei Ierarhi şi a zidit alături de mănăstire o clădire de piatră pentru un colegiu. Sfătuit de boieri şi de mitropolitul Varlaam, care cunoscuse cu un deceniu înainte, la Kiev, colegiul şi imprimeria lui Petru Movilă, domnitorul Moldovei a înfiinţat la Iaşi şcoala de la Trei Ierarhi, cu o tipografie unde s-au tipărit nu numai cărţi religioase, ci şi pravile, dintre care menţionăm *Cazania* (1643), *Şeapte taine a besearecii* (1644) şi *Pravila lui Vasile Lupu* (1646).

Lucrarea este publicată la un an după apariţia, în 1643, a *Cazaniei* mitropolitului Varlaam şi este dedicată clerului. Cuprinde descrierea celor şapte taine, normele după care se săvârşesc acestea şi canoanele care se dau atunci când normele nu sunt respectate întocmai. Semnată de fostul logofăt Eustratie la pagina 317, lucrarea are o prefaţă scrisă de mitropolitul Varlaam, de unde a apărut, probabil, şi confuzia asupra autorului scrierii. Paternitatea textului este neclară, ipotezele în privinţa acesteia prezentate în lucrările de specialitate sunt divergente. Despre lucrarea ŞT s-a scris relativ puţin. De cele mai multe ori aceasta apare în istoriile literaturii ca aparţinând mitropolitului Varlaam, însă ipotezele că traducerea ar fi făcută de către Eustratie logofătul sunt şi ele numeroase în istoriile limbii şi în



BDD-V3602 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:33 UTC)

lucrările care se ocupă de istoria dreptului românesc. Nu lipseşte nici ipoteza că Varlaam ar fi colaborat cu Eustratie la realizarea acestei traduceri.

În ceea ce priveşte sursa după care s-a tradus ŞT, părerile sunt şi ele diferite. Pe de o parte se susţine ideea traducerii dintr-un original grec, pe de altă parte s-a emis ipoteza că la baza textului ar sta un text slavon. Mai mult, se emite şi ipoteza că ŞT nu ar fi o traducere, ci o operă originală sau o compilaţie care îşi are originea în *Pravila aleasă*, ipoteză pe care o considerăm cea mai apropiată de adevăr. În ediţia pe care am realizat-o, am făcut unele consideraţii cu privire la paternitatea textului[1], concluzionând că pravila este scrisă de Eustratie logofătul, în colaborare cu Varlaam. Pentru aceasta, pe lângă consemnarea opiniilor conservate de istoriile limbii sau de istoriile literare, am adus argumente de ordin lingvistic, prin compararea textului cu tipăriturile apărute în tipografia de la Iaşi şi cu manuscrisul lui Eustratie Logofătul, *Pravila aleasă*, 1632. Asemănarea dintre textul nostru şi *Pravila aleasă* este evidentă, de unde şi concluzia că textul aparţine lui Eustratie fiind o prelucrare a manuscrisului din 1632 prin selectarea acelor pasaje care se referă la sfintele taine. Din *Pravila aleasă*, Eustratie nu putea selecta decât fragmentele referitoare la canoanele bisericeşti care trebuie îndeplinite în situaţii date. Aşadar, partea iniţială a capitolelor, în care prezintă taina, specifică rolul acesteia şi înfăţişează modul în care se săvârşeşte trebuie să fie o compoziţie originală. Ne apropiem prin această concluzie de opinia lui Ştefan Dinulescu[2] care consideră că lucrarea lui Eustratie este, parţial, o compilaţie din *Pravila aleasă*, dar cuprinde şi unele părţi originale, având în vedere trebuinţele clerului şi învăţătura Bisericii Ortodoxe.

Atât locul, cât şi data elaborării lucrării sunt clar scrise pe pagina de titlu. Cu toate acestea există unele diferenţe în literatura de specialitate în ceea ce priveşte menţionarea anului când a fost tipărită. Majoritatea opiniilor converg către anul 1644, însă există unele păreri (*vezi* Cipariu 1867: 102 şi Pascu 1922: 40) conform cărora cele ŞT s-ar fi tipărit în 1645. Probleme au apărut, probabil, în momentul transformării anului 7153, după cum susţine Şt. Berechet[3].

Titlul complet al lucrării este *Şeapte taine a besearecii. Tipărite cu învăţătura şi cu toată cheltuiala Măriei sale Ioan Vasilie Voievoda în tipariul cel domnesc, în târg, în Iaş,* ***ВЛ҃ТѠ*** *7153, noev. 8.*

---

[1] În acest sens, *vezi* ediţia la ŞT 2012. Lucrarea de faţă aduce completări necesare ediţiei realizate, abordând problema negaţiei care a fost insuficient discutată.

[2] „Opera aceasta, după modul tratării ei, poate fi considerată parte originală, parte de compilaţiune şi nicidecum de traducere, după cum le place unora a crede. Autorul a putut avea înaintea sa şi opere ce vor fi tratat despre cele Şapte Taine, dar el a luat, a aranjat şi a tratat materia după modul vederii şi priceperii sale, având în vedere cerinţele şi trebuinţele contemporanilor săi şi ţinându-se totodată strict de învăţătura Bisericii Ortodoxe" (*Notiţe despre viaţa şi activitatea mitropolitului Varlaam*, p. 92, *apud* Găină 1963: 561).

[3] „Noi punem apariţia acestei cărţi în anul 1644 pentru că luna Noembrie pe care o fixează tipograful în primul titlu ne obligă să scădem din 7153 cifra 5509, iar nu 5508, cum fac alţi cercetători cari o atribuie anului 1645" (Berechet 1933: 146).



BDD-V3602 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:33 UTC)

După pagina de titlu, urmează prefaţa scrisă de mitropolitul Varlaam, însumând 6 pagini în care subliniază meritele lui Vasile Lupu la tipărirea pravilei, afirmă importanţa celor şapte taine care sunt în biserică[4] şi arată folosul şi însemnătatea pravilei pentru cler şi credincioşi deopotrivă. Urmează apoi un al doilea titlu, titlul pravilei propriu-zise: *Pravila pre scurt aleasă den svintele scripturi scoasă pre rând şi tocmită mai vârtos pentru ceale şeapte taine mari a besearicii carea-ş d-inse rânduită cu toate treabele ei, prin carile şi Pravila Svinţilor Apostoli la tot lucrul deaistvuiaşte pre toate obiceaele ce-au lăsat purtătorii de dumnedzăire şi într-un năravu cu apostolii, păstorii şi a toată lumea învăţătorii.* Cartea este alcătuită în manieră catehetică, prin întrebări şi răspunsuri despre sfintele taine. Această parte a textului, care ocupă 300 de pagini, este de fapt o pravilă (aşa cum ne arată şi cel de-al doilea titlu) pentru că la fiecare taină în parte se adaugă canoanele şi unele comentarii necesare înfăptuirii celor şapte taine. La pagina 301 este o listă a sărbătorilor de peste an, iar de la pagina 304 până la 317 este cuprinsă *Tocmala posturilor*. La finalul acestei pagini se află tipărită următoarea notiţă în slavonă: ***Миѣго грѣшнїй инеклѣчи́мїй рав Евстратїє бъıв Логофет Трѣдо любе́зное***[5]. De la pagina 318 până la sfârşit se află cuprinsul.

## 2. Modalităţi de exprimare a negaţiei

Publicat în prima jumătate a secolului al XVII-a, textul ŞT surprinde atât modalităţi de exprimare a negaţiei specifice limbii române vechi, cât şi modalităţi inovatoare. Negaţia simplă şi negaţia dublă se află în text în raport de variaţie liberă. Chiar pe aceeaşi pagină, uneori şi în acelaşi enunţ se înregistrează propoziţii cu negaţie simplă şi propoziţii cu negaţie dublă: *Că pre ceia ce nu-s tremişi, nice pre aceasta aleşi, nice într-un chip nu să cade a-i asculta* (ŞT: 119), *de va cădea la boală sau la altă nevoie ei nu-l vor griji, nice-l vor cu nemică agiutorí, are şi el atunce voie să nu le lase nemică dentru // avearea lui* (ŞT: 285-286).

În cele ce urmează voi evidenţia modul de exprimare a negaţiei având în vedere cele două tipuri (negaţia simplă şi dublă), cât şi mijloacele lingvistice prin care aceasta se exprimă. La nivelul textului, negaţia se exprimă prin profraza *ba*, adverbul *nu*, adverbele negative *nici* (*nice*) şi *nicăiuri*, pronume sau adjective negative *nime*, *nemica*, *nici un*, *nici o*. Gerunziile şi participiile negative sunt construite cu prefixul *ne-*.

### *2.1. Exprimarea negaţiei prin ba*

Negaţia prin adverbul *ba,* specifică limbii române vechi şi vorbirii populare actuale (*vezi* Frâncu 2009: 231) este înregistrată în două ocurenţe în ŞT, de fiecare dată în

[4] „Besearеca lui Hristos şeapte taine are, cu carile, ca cu nişte lumini, lumineadză şi arată toate lucrurile şi toate treabele Besearicei noastre, fără de carele tot omul iaste întunecat şi nu şti pre ce cale îmblă" (ŞT: IV).

[5] „Mult păcătosul şi de nici o treabă rob Eustratie fost logofăt, iubitor de muncă", *apud* Găină 1963: 560. *Cf.* şi Predescu 1940: 430 şi Berechet 1933: 147.



**BDD-V3602 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:33 UTC)**

titlu: *Pentru cuconii ce nu să vor şti botedzaţi sânt au ba* (ŞT: 14) (aceasta este reluată în cuprins, ŞT: 319), *Pentru nunta ce va vrea să să facă întăi să socotească stepenele oare cade-să au ba* (ŞT: 338). În ambele situaţii *ba* constituie singur un enunţ asertiv în relaţie de coordonare disjunctivă cu enunţul anterior, al cărui conţinut îl reia integral. *Ba* nu este utilizat expletiv în sintagme de tipul *ba nu*.

### *2.2. Exprimarea negaţiei prin nu*

Cea mai frecventă modalitate de exprimare a negaţiei folosită în ŞT este aceea prin adverbul negator *nu*, cu varianta *n-* folosită atunci când adverbul întâlneşte o vocală, ataşat înaintea verbului. Este folosită deopotrivă negaţia simplă: *nu-i schimbată* (ŞT: VI), *alte taine a credinţei noastre de nu le va şi şti neştine pagubă mare nu fac, iară cine nu va gândi să ştie de tainele cu carile toţi ne svinţim fără de pagubă mare sufletului nu poate hi* (ŞT: 3), *iară căci-i cu trupul învălit, nu poate fără de chipuri trupeşti şi vădzute să agiungă la darurile lui Dumnedzău ceale nevădzute* (ŞT: 4), *darurile lui Dumnedzău nu le poate lua* (ŞT: 5), *Cela ce nu să va naşte dintr-apă şi din Duhul Svânt nu va întra la împărăţiia ceriului* (ŞT: 10), *iară a doără nu să mai poate lua* (ŞT: 10), *a doară nu putem* (ŞT: 10), *nu poate hi pre toţi afundat într-apă* (ŞT: 11), *şi când să va preleji să nu hie scăldătoare, să n-aibă în ce afunda pruncul* (ŞT: 12), *cine nu să va naşte cu apă şi cu Duhul Svânt împărăţiia ceriului nu va întra* (ŞT: 15), *cândái nu să vor fi prilejit botedzaţi* (ŞT: 16), *de nu să va afla neştine să mărturisească* (ŞT: 16), *cela ce nu să va botedza nu va putea întra împărăţiia ceriului* (ŞT: 16), *pentru pruncul de să va prileji spre moarte şi va vrea preotul să-l // boteadze şi să va teame că nu-l va apuca cu suflet să-i cetească molitvele sau otriţăniile* (ŞT: 16-17), *să va teame cândái să nu-l scape nebotedzat şi va mearge acel suflet în perire, atunce nu va şti de ce să va apuca* (ŞT: 17), *şi parţile acestora să nu le puie în rând cu parţile svenţilor, nice să le ameastece în díscos cu acealea, ce să le puie deusébi din gios de agnéţ* (ŞT: 53), *mireanul la svântul jârtăvnic să nu să apropie, nice bărbat, nice muiare* (ŞT: 100), *cela ce va avea vrajbă cu cineva să nu-l priimască în besearecă, nice pre dâns, nice prescurile lui, până când nu va face pace cu cela ce-i învrăjbit* (ŞT: 101), *n-are nice o certare* (ŞT: 104), *preotul a hirotonisi pre alt nu poate, nice mir face că aceaste numai // arhiereului să cade să le facă* (ŞT: 121-122), *şi pre cei din iad au slobodzit însă nu pre toţi* (ŞT: 126), *n-are învăţătură de la vlădic* (ŞT: 136), *toţi oamenii şi dobitoacele să nu mănânce, nice să pască, nice să bea apă până a treia dzi* (ŞT: 167), *n-au credinţă curată întru Dumnedzău* (ŞT: 218), cât şi negaţia dublă: *nime nu va putea să să spăsască* (ŞT: 2), *Acesta lucru nu-l va priimi níme, nice să va găsi scris nice într-o svântă pravilă* (ŞT: 20), *nice un păcat nu va avea* (ŞT: 22), *iară să nu lase să moară nime fără Svânta Priceaştenie* (ŞT: 23), *deci nemică nu-l // smenteaşte pravila* (ŞT: 25-26), *iară fără de acesta nice într-un chip liturghiia să nu să facă* (ŞT: 41), *drept-aceaia câţi fac păcate la vedeare şi nu vor să să părăsască trebuie să nu le ia nime prescurile să le slujască cu altor creştini* (ŞT: 81*), tot ce va fi să să ducă să să arunce într-o apă curgătoare carea să nu seace nice dănăoară în veaci* (ŞT: 97), *împreună cu vin nemică să nu laşi, după obícină* (ŞT: 98), *aceastea Dumnedzău nu le priimeşte drept nemică* (ŞT: 102), *iară de nu va ţinea mente nemică să fi vădzut în vis* (ŞT: 108), *nice dănăoárá în viiaţa lor să nu le lipsească slujba beseáricii ce să dzice vecérniia, útrosul, ceásurile, polonóştniţa şi alte toate* (ŞT: 122), *iară Svânta Liturghie, nime nu iaste harnic să posluşască aceştiia taine, numai sânguri vlădícii şi preoţii* (ŞT: 129), *acesta om ce-ş va mărturisi el, de bună voie, păcatul şi greşala de Svânta*



BDD-V3602 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:33 UTC)

*Liturghie trebuie să să părăsască să nu mai cânte nice dănăoără în viaţa lui* (ŞT: 147), *de nu va // vădi nime răutăţile lui, la arătare, n-are nime ce-i face, nice arhiereul nu poate să-l oprească de liturghie, nice de alte slujbe a Besearecii, ce numai el singur are puteare să să ţie sau să părăsască de Svânta Liturghie* (ŞT: 149-150), *nu să face nice un lucru fără de ştirea lui* (ŞT: 164), *atunce nu va avea nice o sminteală ce încă laudă pentru bine ce au făcut* (ŞT: 157), *nu iaste nime fără de păcate numai sângur fiiul lui Dumnedzău* (ŞT: 176), *să nu să apropie nemică de dânş* (ŞT: 196), *nu-i va putea face nemică acel tâlhariu* (ŞT: 201), *întru nemică nu iaste aceaea cununie* (ŞT: 258), *să nu ştie nemică părinţii ei* (ŞT: 273), *nu-i va fi fost nice o silă* (ŞT: 275), *atunce are voie părintele să nu dea nemică aceluia* (ŞT: 285), *numai îmei lor să nu dea nemică* (ŞT: 287), *Socotiţi nime ca să nu să arate necredincios!* (ŞT: 300).

Se înregistrează în ŞT situaţii, puţine la număr, în care adverbul *nu* este folosit o singură dată în faţa a două sau mai multe propoziţii aflate în coordonare copulativă: *nu poate să vadză şi să audză* (ŞT: 5).

O situaţie aparte şi care se înregistrează cu frecvenţă ridicată în text o constituie coordonarea între propoziţii în care prima propoziţie este negată prin adverbul *nu*, iar următoarele sunt negate prin adverbul *nici (nice)*: *Şi cuconii iarăş nu ştiu, nice cunosc nemică, ca nişte prunci mici* (ŞT: 15), *deci de carele sâmt mainte de scăldătoare nu pot să să cetească mai apoi // că nu vine bine, nice să tocmeaşte lucrul, daca va svârşi taina, să înceapă iarăşi dentăi* (ŞT: 19 - 20), *Iară când fu odată mearse să să scalde, el află acolo în lontru un bărbat carele nu-l mai vădzuse nice dănăoără, nice-l cunoştia* (ŞT: 64), *iară liturghii nice într-un chip să nu li să facă, nice să le pomenească la Svânta Liturghie, nice să le priceştiuiască cu Svânta Priceaştenie, numai la moarte, atunce să le cuminece* (ŞT: 82), *nime să nu-l grijască, nice să-l provodească, nice alte pământ să-i facă* (ŞT: 223), *aceştia să nu să cheame nice di cei lepădaţi, nice copii, nice alt nume să aibă, ce să fie streini de toate; nice la ócine să nu încapă, nice la rămăşiţele părinţilor săi* (ŞT: 253).

Adverbul *nu* este folosit şi înaintea altor părţi de vorbire: *aceasta vânătorie s-au dat preoţilor, iară nu altă* (ŞT: 140), *iară cându să va tâmpla dzua svinţilor miercuri sau vineri vrem răzdruşi numai // la peaşte şi la vin, iară nu la alte bucate de frupt* (ŞT: 305-306), *iară de vor muri acei prunci într-acel botedz nu deplin şi de nevoie* (ŞT: 23), *să-ş întreabe cu dâns la patriarhul, iară nu aiurea* (ŞT: 164). În aceste cazuri, adverbul *nu* marchează opoziţia faţă de alte părţi de vorbire precedente în enunţ (*cf.* Dragoş 1995: 99). Aceste situaţii pot fi interpretate şi drept propoziţii eliptice, în care informaţia semantică a verbului este preluată de adverbul *nu*.

Omisiunea adverbului *nu* în propoziţiile temporale introduse prin *până*, *până când*[6]nu se înregistrează în text, toate situaţiile prezentând notarea acestuia: *cela ce va avea vrajbă cu cineva să nu-l priimască în besearecă, nice pre dâns, nice prescurile lui, până când nu va face pace cu cela ce-i învrăjbit* (ŞT: 101), *şi acesta păcat va să fie asupra ta, preote, de nu-l veri goni pre dâns den Svânta Besearică până nu va face pace* (ŞT: 103), *să nu o priimască nime*

[6] Omisiunea lui *nu* în subordonatele temporale introduse prin *până*, *până când* se întâlnea în textele secolului al XVI-a, în alternanţă cu negaţia dublă care este exprimată în astfel de propoziţii (*vezi* ILR şi Densusianu 1961).



**BDD-V3602 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:33 UTC)**

*la Besearecă până când nu să vor despărţi* (ŞT: 254), *atunce ca să nu să cumeneci cu înfricoşata taină până când nu să va curăţi* (ŞT: 294).

### *2.3. Exprimarea negaţiei prin adverbul negativ nici*

Adverbul negativ *nici* este înregistrat de puţine ori în text, în această formă: *nu iaste cu cale, nici cu direptate să o clevetească neştine pentru curviia* (ŞT: 263) şi este folosit pentru a nega o parte de propoziţie, nu verbul nucleu al unei propoziţii.

În ŞT adverbul *nici* este folosit în forma *nice* şi apare atât în structura negaţiei duble, cât şi ca negaţie simplă exprimată prin *nici* + *verb*[7]. O situaţie pe care o întâlnim în text este aceea în care *nice* + *verb* intră în relaţie de coordonare cu o altă propoziţie în care negaţia este exprimată prin adverbul *nu* (vezi şi § 2.2.): *Şi cuconii iarăş nu ştiu, nice cunosc nemică, ca nişte prunci mici* (ŞT: 15), *nu vine bine, nice să tocmeaşte lucrul, daca va svârşi taina, să înceapă iarăşi dentăi* (ŞT: 20), *el află acolo în lontru un bărbat carele nu-l mai vădzuse nice dănăoără, nice-l cunoştia* (ŞT: 64), *iară liturghii nice într-un chip să nu li să facă, nice să le pomenească la Svânta Liturghie, nice să le priceştiuiască cu Svânta Priceaştenie* (ŞT: 82), *aceluia să nu-i priimască prescurile la besearică, nice să-l cumenece fără de la moarte* (ŞT: 101), *preotul a hirotonisi pre alt nu poate, nice mir face că aceaste numai // arhiereului să cade să le facă* (ŞT: 121-122), *iară cela ce nu va asculta, nice va // face cumu-l veri învăţa, aceluia nemică să nu-i laşi, ce să facă tot canonul deplin, după cum vor fi păcatele lui* (ŞT: 192-193), *nime să nu-l grijască, nice să-l provodească, nice alte pământ să-i facă* (ŞT: 223), *pentru să nu să spurce tocmăla ce-au tocmit Dumnedzău, nice să să strice fapta lui cea bună şi dumnedzăiască* (ŞT: 231), *pre cela ce-l vor cleveti că face preacurvie cu vreo muiare, macár de nu s-are arăta lucrul nice de faţă, tot nu poate să o ia să-i fie muiare, nice să va putea cununa cu dânsă pentru ca să nu să adevereadze lucrul să cunoască toţi* (ŞT: 269), *muiarea când să va simţi că are prisíne, atunce ca să nu să cumeneci cu înfricoşata taină până când nu să va curăţi, nice să între în besearecă până a şeaptea dzi, nice ca să să împreune cu bărbatul său până nu să va curăţi* (ŞT: 294), *nice să îndrăzneascâ neştine a muta vreunele de acestea, ca nu cumva să cadză den nălţimea acelora măguri după cum scrie Pravila Svinţilor Apostoli, 69 de capete* (ŞT: 315). În contextele menţionate, *nici* (*nice*) este echivalent cu adverbul *nu*, având singur capacitatea de a nega (*vezi* Gafton 2001: 180-181)[8]. Uneori propoziţiile

[7] Această modalitate de exprimare a negaţiei este frecventă în textele secolului al XVI-lea, întrebuinţându-se mai mult chiar decât negaţia dublă (*cf.* ILR). Lucrarea ŞT oferă un număr mare de ocurenţe în care se înregistrează acest mod de exprimare a negaţiei (*vezi* şi § 2.2.).

[8] Alexandru Gafton susţine că negaţia prin adverbul *nici*, fără necesitatea reluării negaţiei prin *nu,* demonstrează capacitatea lui *nici* de a nega. Acest lucru „se poate datora lipsei de conţinut semantic a adverbului, capacitatea sa de a sta pe acelaşi loc cu *nu* fiind posibilă datorită asemănării sub acest aspect cu principalul adverb de negaţie" (Gafton 2001: 180). Echivalenţa dintre *nu* şi *nici* este susţinută şi de etimologia lui *nici* < lat. *ne* + *que* (*ibidem*). După Densusianu, omisiunea acestor particule, în textele traduse, se datorează influenţei originalului slav (*vezi* Densusianu 1961: 254). Constantin Frâncu consideră că negaţia simplă este întâlnită în propoziţiile care au ca prim element pronume, adjective pronominale şi adverbe negative (*vezi* Frâncu 2009). Acest lucru este atestat în ŞT în ceea



BDD-V3602 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:33 UTC)

negate doar prin *nice* sunt în raport de coordonare prin juxtapunere: *acela nice să ia anaforă, nice să sărute svintele icoane* (ŞT: 60), *atunce nice să-l ardză, nice să-l arunce undeva într-apă sau aiuri* (ŞT: 98), *iară datorie nice să plătească feciorul pentru părinte, nice părintele pentru fecior* (ŞT: 288).

Cu o frecvenţă ridicată întâlnim în ŞT şi structura corelativă *nici, nici*: *nu mai trebuie nice otriţánie, nice alte molitve să să cetească pentru că otriţániile şi molitvele să dzic mainte de scăldătoare* (ŞT: 19), *să cerceteadze şi să să giudece de la dânşi preoţii şi nice diaconi, nice mireani n-au treabă să giudece pre preoţi pentru ce să calcă dumnedzăirea* (ŞT: 142), *dzice şi pravila împăraţilor ca să nu îndrăznească neştine a ţinea muiare fără cununie, nice în casa lui, nice într-alt loc, ca să nu gândească neştine că acesta păcat iaste mai iuşor decât curviia* (ŞT: 255), *postim 48 de dzile de nu mâncăm nice peaşte, nice untdelemn, numai bucate uscate* (ŞT: 304).

O altă situaţie în care se înregistrează adverbul *nice* în ŞT este atunci când se exprimă negaţia dublă, însă cu o frecvenţă mult mai redusă faţă de situaţia menţionaţă anterior: *nice un păcat nu va avea* (ŞT: 22), *n-are nice o certare* (ŞT: 104), *că pre ceia ce nu-s tremişi, nice pre aceasta aleşi, nice într-un chip nu să cade a-i asculta* (ŞT: 119).

Aşa cum negaţia simplă prin *nu* este folosită o singură dată în faţa a două sau mai multe propoziţii aflate în coordonare copulativă (*vezi* § 2.2.), în exemplul următor în aceeaşi ipostază se află adverbul *nice*: *Deci nu te stidí, nice te înfricoşa sau să-ţi fie ruşine de mene, de un păcătos, nice ascunde vreun lucru de taină ce va fi la inima ta sau să tăgăduieşti vreo samă de păcate, ce le descoperi şi le arată toate şi le mărturiseaşte cu toată inima şi cu tot sufletul tău pentru ca să iai iertare şi blagoslovenie de la Domnul nostru Isus Hristos* (ŞT: 184).

Adverbul negativ *nice* este înregistrat şi în propoziţii eliptice: *nice arhiereul nu poate să-l oprească de liturghie, nice de alte slujbe a Besearecii* (ŞT: 150), *nu i-i bună de nemică atunce rugămintea, nice ispovedaniia* (ŞT: 170).

### *2.4. Exprimarea negaţiei prin pronumele negativ nime*

Pronumele negativ *nime*, frecvent în ŞT , este folosit doar în cadrul dublei negaţii: *că fără de aceastea nime nu va putea să să spăsască* (ŞT: 2), *de nu să va găsi nime* (ŞT: 22), *nu va fi alt nime* (ŞT: 22), *nime de acesta lucru n-au putut să arate la vedeare* (ŞT: 85), *nime nu iaste harnic să posluşască aceştiia taine* (ŞT: 129), *n-are învăţătură de la vlădic să margă să ispoveduiască pre nime* (ŞT: 136), *nime nu poate ca să desparţă aceaea casă* (ŞT: 241). Într-un exemplu singular *nime* este înregistrat într-o propoziţie eliptică: *Întâiu să să socotească într-aceasta taină ca să o facă numai preoţii cu molitvele ce să cade, iară alt nime* (ŞT: 299).

### *2.5. Exprimarea negaţiei prin pronumele negativ nemică*

De asemenea, pronumele negativ *nemică*, înregistrat frecvent în ŞT, este folosit în propoziţii cu negaţie dublă: *şi cuconii iarăş nu ştiu, nice cunosc nemică, ca nişte prunci mici* (ŞT: 15), *deci numai ce vino cu bucurie mare şi nemică nu te îndoi!* (ŞT: 77), *să nu rămâie*

ce priveşte adverbul negativ *nici* (*nice*). În GA (p. 395) se afirmă că în limba populară *nici* poate apărea şi fără *nu* (pentru exemplu, *vezi* GA: 389).



**BDD-V3602 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:33 UTC)**

*nemică pre veşmânt* (ŞT: 95), *să n-aibă canon nemică pentru nerăutăţile lui* (ŞT: 188), *întru nemică nu iaste aceaea cununie* (ŞT: 258), *iară de va fi cu voia ei şi să nu ştie nemică părinţii ei* (ŞT: 273), *atunce are voie părintele să nu dea nemică aceluia* (ŞT: 285), *nemica nu va sminti* (ŞT: 308). Pronumele este folosit şi în propoziţii eliptice: *ce numai ruga şi postul să oblăduiască atunce, iară alt nemică* (ŞT: 29), *numai la botedz şi la svinţiia besearecei, iară la alt la nemică* (ŞT: 38).

O situaţie aparte se înregistrează în exemplul *Aşijdere, de va avea omul ceva, vreo rudă şi vor şti aceale rude că daca va muri vor rămânea lor toate bucatele lui şi ei nu-l vor socoti sau de va cădea la boală sau la altă nevoie ei nu-l vor griji, nice-l vor cu nemică agiutorí* (ŞT: 285). Ca urmare a folosirii negaţiei cu *nice* + *verb* şi a intercalării pronumelui negativ *nemică* între auxiliar şi verb, construcţia face notă distinctă faţă de celelalte contexte unde pronumele negativ *nemică* este dublat de *nu*. Similar acestei situaţii, în contextul *să fie untdelemn curat neamestecat cu altă, cu nemică* (ŞT: 299) negaţia exprimată de pronume este dublată prin prefixul *ne-*.

## *2.6. Exprimarea negaţiei prin adjectivele pronominale nici un (nice un), nici o (nice o)*

În ceea ce priveşte pronumele *nici un, nici o*[9], acestea sunt înregistrate în text într-un singur exemplu: *nu era nice unele de acealea întru nemică* (ŞT: 260). Se înregistrează preponderent adjectivele pronominale, întotdeauna la singular: *iară de va fi numai tatăl pruncului şi nu va fi alt nime, nici un creştin, atunce să-l boteadze tată-său sângur şi nice un păcat nu va avea* (ŞT: 22), *să-l boteadze fără nice de o smenteálă* (ŞT: 28), *nice unui om mirean nu iaste dată fără numai preotului* (ŞT: 40)*, n-am dat, cinstite părinte, că de-aş fi dat nu mi-are fi fost nice de un folos, numai ce aş fi pierdut nişte aveare* (ŞT: 74) *dece nu li-i nice de un folos* (ŞT: 61), *n-are nice o certare* (ŞT: 104), *nice într-o dzi nu iaste nice un păcat ca să biruiască pre dragostea lui Dumnedzău ce are cătră oameni* (ŞT: 173) *să nu fie nice o silă* (ŞT: 230) *de va ieşi curúnd den besearică să nu aibă nice un canon* (ŞT: 294). Se observă intercalarea unei prepoziţii, în general prepoziţia *de*, între elementele constituente ale termenului.

## *2.7. Exprimarea negaţiei prin alte adverbe negative*

Alte adverbe negative înregistrate în text sunt *nicăiuri* cu două ocurenţe în text: *acesta lucru scris nu l-am găsit nicăiuri* (ŞT: 89), *lucrurile ceale fără de leage nu sâmt priimite nicăiuri, nice adevărate* (ŞT: 258), stuctura adverbială: *nici dănăoară*[10]: *să nu seace nice dănăoară în veaci* (97), *să nu mai cânte nice dănăoárá în viaţa lui* (ŞT: 147), *ca să n-aibă nime puteare // să strice aceasta tocmală şi legătură nice dănăoárá în veaci* (ŞT: 241-242) şi structura

[9] Păstrez forma veche de scriere a acestor pronume şi adjective pronominale, contrar normelor în vigoare, din raţiuni legate de situaţia pe care o prezintă textul, pe de o parte prezenţa formei arhaice *nice,* pe de altă parte inserarea unei prepoziţii între elementele constituente ale pronumelui.

[10] Am optat pentru scrierea în două lexeme a acestuia, dată fiind ocurenţa în text a unor contexte care-l atestă pe *dănăoară* separat de adverbul *nici*: *cum naştem dănăoară trupeaşte, a doară nu putem. Aşea şi dănăoară nebotedzăm şi naştem sufleteaşte, iară a doară nu putem* (ŞT: 10).



BDD-V3602 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:33 UTC)

adverbială de mod, formată cu adverbul *nice*, *nice într-un chip (*cu varianta *nice într-o samă de chip)*: *nu va nice într-un chip să-l iarte* (ŞT: 246), *nice într-un chip nu poate să fie una fără de alta* (ŞT: 32), *iară fără de acesta nice într-un chip liturghiia să nu să facă* (ŞT: 41), *iară liturghii nice într-un chip să nu li să facă* (ŞT: 82), *nu va nice într-un chip să-l iarte* (ŞT: 246), *cum nice într-o samă de chip ca să nu poată fi nice să facă nime acest lucru fără de leage* (ŞT: 250).

### *2.8. Exprimarea negaţiei prin prefixul ne-*

Întotdeauna gerunziile şi participiile negative se construiesc cu prefixul *ne-* (vezi şi ILR: 346). În ŞT se înregistrează un număr mare de participii negate cu *ne-*: *netrecută* (ŞT: II), *darurile Sale ceale nevădzute şi cereşti* (ŞT: 4), *apă sângură, curată, neamestecată cu altă nemică* (ŞT: 9), *să nu-l scape nebotedzat* (ŞT: 17), *fu nevădzut* (ŞT: 68), *nedespărţiţi* (ŞT: 225), *neamestecat* (ŞT: 299), *neiertate* (ŞT: 62), *de să va fi cuminecat negrijit* (ŞT: 107), *neîncetată moşnenie are preoţia de la Dumnedzău* (ŞT: 119), *meargem spre lumina cea neapusă* (ŞT: 127), *de va muri bolnávul neispoveduit* (ŞT: 136), *acela ce va îndrăzni asupra acestora de-ş va pune mâna cea nepreoţită acesta iaste ca un fur de besearică* (ŞT: 162), *să cunoască niscare lucrure neştiute* (ŞT: 195), *să cunoască multe lucruri de ceale neştiute* (ŞT: 197), *ca să-i ardză cu focul nestins în veaci de veaci netrecuţi* (ŞT: 219), *nedespărţiţi până la moarte* (ŞT: 225), *să fie credinţa // unul altuia nedespărţită şi nedezlegată până la moarte cum în ceale trupeşti, aşea şi întru ceale sufleteşti* (ŞT: 230-231), *ce să fie nuntă cinstită şi pat nespurcat* (ŞT: 231), *mintea lui cea neschimbată* (ŞT: 246), *să fie untdelemn curat neamestecat cu altă, cu nemică* (ŞT: 299).

Gerunziile precedate de negaţia *ne-* sunt folosite în număr mic în text: *de va fi lucrul fără de poftă şi necunoscând acel chip* (ŞT: 114), *deci neputând obicní Svinţii Părinţi aceastea grozăvii fără leage, tăiară acest lucru să nu să mai facă* (261), *pentru cela ce va spurca fecioară pruncă mică nefiind de vârstă* (275).

Prefixul *ne-* nu este folosit doar în cazul participiului şi a gerunziilor, ci şi pentru formarea prin derivare a antonimelor din cadrul altor categorii gramaticale: *ne aleagem din păgâni şi dintr-alţi eretici şi necredincioşi* (ŞT: 5), *nerăutăţile* (ŞT: 188), *nesocotinţa* (ŞT: 30), *moartea cea nevinovată* (ŞT: 54), *neputinţa* (ŞT: 64), *neputinţă* (ŞT: 111), *s-au lăsat el sângur cu voia sa ca un nedestóinic* (ŞT: 148), *să n-aibă canon nemică pentru nerăutăţile lui* (ŞT: 188), *Socotiţi nime ca să nu să arate necredincios!* (ŞT: 300).

## 3. Concluzii

Textul publicat în tipografia de la Iaşi în 1644 se încadrează din punct de vedere lingvistic în tiparele limbii române din secolul al XVII-lea. Particularităţile grafice, fonetice, lexicale, morfologice şi sintactice sunt comune cu cele întâlnite în alte texte ale epocii – *Cazania* mitropolitului Varlaam sau *Pravila lui Vasile Lupu*.

În ceea ce priveşte negaţia, modalităţile de exprimare a acesteia sunt diverse: adverbele *nu* şi *nici*, pronume şi adjective negative, prefixul *ne-* sau profraza *ba*. Dintre particularităţile specifice textului remarcăm coexistenţa în text a celor două tipuri de negaţie – simplă: *nice o liturghie nu să face să nu să pomenească viii şi morţii* (ŞT: 54), *cum nu numai să boteadze mireanul la // vreame ca aceaia de nevoie, ce încă să şi cumenece*



BDD-V3602 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:33 UTC)

*daca nu să va găsi preot* (ŞT: 22-23), *de nu să va botedza neştine, ceriurile nu va moşneni* (ŞT: 24) şi dublă: *nime de acesta lucru n-au putut să arate la vedeare* (ŞT: 85), *nemica nu va sminti* (ŞT: 308). Adverbele negative *nu* şi *nici* se prezintă în text în situaţii similare, ceea ce demonstrează, pe de o parte, echivalenţa acestora din punct de vedere semantic. Pe de altă parte, adverbul *nu* nu mai constituie principalul element negator, pentru că *nici* este în aceeaşi măsură folosit pentru a exprima negaţia (simplă). Profraza *ba* este folosită în doar două ocurenţe. Negaţia simplă, caracteristică pentru limba celor mai vechi texte româneşti (după cum afirmă Georgeta Ciompec în *Observaţii asupra exprimării negaţiei în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, *apud* Frâncu 2009: 231), este folosită în text, dar în variaţie liberă cu negaţia dublă. Alte modalităţi de exprimare a negaţiei, pronumele şi adjectivele negative *nime*, *nemică* sau adverbele *nice dănăoară*, *nicăiuri*, diferă faţă de limba literară actuală doar prin forma acestora, şi nu printr-o modalitate specifică de manifestare a acestora.

Textul *Şeapte taine a besearecii* prezintă unele particularităţi specifice limbii române vechi de la mijlocul secolului al XVII-lea. Totodată, textul surprinde unele trăsături uzuale în limba literară actuală.

## Bibliografie

### *A. Izvoare*

ŞT: *Şeapte taine a besearecii*, Iaşi, 1644. [*Şeapte taine a besearecii tipărite cu învăţătura şi cu toată cheltuiala Măriei sale Ioan Vasilie Voievoda în tipariul cel domnesc în târg în Iaşi, văleato 7153, noev. 8*].

### *B. Literatură de specialitate*

Berechet 1933: Şt. Gr. Berechet, *Istoria vechiului drept românesc, I. Izvoarele*, Tip. Goldner, Iaşi, 1933.

Ciompec 1985: Georgeta Ciompec, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie şi diacronie*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985.

Cipariu 1866: Timotei Cipariu, *Principia de limba şi de scriptura*, Ediţiunea II revediuta si immultita, Cu tipariulu seminariului, Blasiu, MDCCCLXVI.

Densusianu 1961: Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, vol. II, *Secolul al XVI-lea*, Ediţie îngrijită de J. Byck, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961.

ILR: Florica Dimitrescu (coordonator), *Istoria limbii române. Fonetică, morfosintaxă, lexic*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978.

Dragoş 1995: Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995.

Frâncu 2009: Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009.

GA = *Gramatica limbii române*, ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, vol. I-II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1963.

Gafton 2001: Alexandru Gafton, *Evoluţia limbii române prin traduceri biblice din secolul al XVI-lea*, Studiu lingvistic asupra *Codicelui Bratul* în comparaţie cu *Codicele Voroneţean*,



BDD-V3602 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:33 UTC)

*Praxiul Coresian* şi *Apostolul Iorga*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2001.

Găină 1963: I. Dumitru Găină, *Pravila bisericească de la Iaşi (Şapte taine, 1644)*, în „Biserica Ortodoxă Română", Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, anul LXXXI, 1963, nr. 5-6, p. 558-569.

ILRL: Ion Gheţie (coordonator), *Istoria limbii române literare. Epoca veche* (1532 - 1780), Editura Academiei Române, Bcureşti, 1997.

Munteanu 2008: Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.

Pascu 1922: Giorge Pascu, *Istoriea literaturii române din secolul XVII*, Institutul de Arte Grafice „Viaţa românească" S. A., Iaşi, 1922.

Predescu 1940: L. Predescu, *Dragoș Eustratie Logofătul*, în „Cercetări istorice", 1940, nr. 1-2, p. 424-452.

Rizescu 1969: I. Rizescu, *Consideraţii filologice și lexicale asupra Pravilei lui Eustratie Logofătul (Pravila aleasă)*, în *Studii de limbă literară și filologie*, vol. I, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1969, p. 295-315.

ŞT 2012: Iulia Mazilu (editor), *Șeapte taine a besearecii (Iași, 1644). Ediție critică și studiu filologico-lingvistic*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2012.



**BDD-V3602 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:33 UTC)**